

мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України, 1981. – № 4. – С. 81-85.

4. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / Автор-укладач Ковалів Ю.І. – Т.1. – К.: Видавничий центр «Акалемія», 2007. – 608 с.

5. Хоткевич Гнатъ (Галайда). Поезія въ прози. Збирнык. – Харьковъ: Типогр. «Печатн. Дѣло» Клочков – 5, 1902. – 103 с.

6. Чайка Дніпрова. Твори /Дніпрова Чайка. – К.: Державне видавництво художньої літератури, 1960. – 512с.

7. Черемшина Марко. Твори в двох томах. / Під редакцією Погребника Ф.П. – Т. 2. – К.: Наукова думка, 1974. – 304 с.

Оксана Каданер
(Харків, Україна)

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ТА ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

До спеціаліста у сучасному суспільстві ставляться вимоги не тільки високого професіоналізму, а й глибокого розуміння принципів спілкування, особливо мовного. Мова є по суті однією із складових і найважливіших частин професійної підготовки фахівців. Існує нагальна потреба досконало володіти різними видами мовленнєвої діяльності, володіти навичками мовного спілкування, уміти кваліфіковано вести бесіду, а не просто брати участь у ній. Іншими словами, відчувати себе впевнено у побутовій та у діловій сферах спілкування.

Мовна комунікація є досить складною за своєю структурою. Пізнати її сутність, природу людського спілкування прагнуть не тільки лінгвісти, а й психологи, соціологи, філософи. На стику наук існують такі напрямки, як психолінгвістика (дисципліна на стику психології та лінгвістики, що вивчає взаємовідношення мови, мислення і свідомості), паралінгвістика (розділ мовознавства, що вивчає невербальні (немовні) засоби, що передають спільно із вербальними змістову інформацію у складі мовного повідомлення, а також сукупність таких засобів), соціолінгвістика (це розділ мовознавства, що вивчає зв'язок між

мовою і соціальними умовами його побутування) і етнолінгвістика (галузь мовознавства, що вивчає мову у її стосунках із культурою).

Комунікацію можна вважати необхідною і загальною умовою життєдіяльності людини і однією із фундаментальних основ існування суспільства. Суспільство – не стільки сукупність індивідів, скільки ті зв'язки і відносини, у яких дані індивіди знаходяться один з одним. Головним чином цим і пояснюється такий пильний інтерес до комунікації з боку представників найрізноманітніших наукових напрямів. Педагоги та лінгвісти завжди звертаються до проблем людського спілкування. Однак виявляється, що комунікативна проблематика є чи не найскладнішою.

На думку деяких дослідників, комунікативна проблематика настільки ж безмежна і різноманітна, як і саме людське суспільство, якщо не сказати – як оточуючий нас світ в цілому.

Комунікативний процес поряд із такими компонентами, як індивідуальність і соціальна роль, входить у зміст поняття особистості. Особистість – індивідуальність у комунікації. Більшість дослідників згодні з тим, що в цьому визначенні найбільш чітко проявляються взаємозв'язок і взаємозалежність особистісного та соціального самовизначення.

Розвиток інформаційної цивілізації вимагає постійного вдосконалення самої людини, її творчих здібностей. Людина стає головним соціальним виміром суспільства, його головним соціальним змістом. Величезну важливість набуває формування духовної, моральної особистості. Це фундаментальне завдання сучасної науки.

Сучасна соціальна система суспільства висуває нові об'єктивні вимоги до особистості такі як: високий рівень професіоналізму; великі пізнання у галузі духовної культури; неухильне дотримання норм моралі; відповідальність за результати своєї діяльності; вимогливе ставлення до себе.

Комунікативна компетентність визначається як узагальнююча комунікативна властивість особистості, що включає розвинені комунікативні здібності та сформовані навички та уміння міжособистісного спілкування, знання про

основні його закономірності і правила. При цьому комунікативна компетентність людини зводиться не тільки до певного стану свідомості людей, що прагнуть зрозуміти один одного, але включає в себе і якийсь поведінковий аспект.

Важко недооцінювати значення комунікативної компетентності особистості для сучасного суспільства.

Широкий і гнучкий діапазон тактик і стратегій комунікації дозволяє комунікативній компетентності проявлятися у різноманітних якостях, необхідних у різних видах професійної комунікативної взаємодії.

Більш сприятливою і потенційно ефективною формою комунікації є форма діалогу. Справжній діалог неодмінно припускає, що кожен з його учасників самостійний, активний, і привносить у нього особистісну своєрідність. Вступаючи у діалог, люди виходять із визнання цінності та значущості позиції іншої сторони, прагнучи зрозуміти один одного.

У найбільш загальному вигляді комунікативну компетентність спеціаліста можна охарактеризувати як певний рівень сформованості особистісного та професійного досвіду взаємодії з оточуючими, який потрібно індивіду, щоб у рамках своїх здібностей і соціального статусу успішно функціонувати у професійному середовищі і суспільстві. З цього визначення випливає, що комунікативна компетентність залежить: від притаманних індивіду властивостей; від змін, що відбуваються у суспільстві; від пов'язаної з цими змінами соціальної мобільності самого фахівця.

Основними джерелами придбання комунікативної компетентності є знання мов спілкування; досвід міжособистісного спілкування у діловій, повсякденній та святковій обстановці; досвід сприйняття мистецтва; знання, загальна ерудиція та наукові методи навчання спілкуванню.

З цих джерел формується складний комплекс комунікативних знань і навичок, що складають комунікативну компетентність особистості. Цей комплекс включає в себе: знання норм і правил спілкування; високий рівень мовного розвитку, що дозволяє людині у процесі спілкування вільно передавати і сприймати інформацію; розуміння невербальної

мови спілкування; уміння вступати в контакт з людьми із урахуванням їхніх статево-вікових, соціально-культурних, статусних характеристик; уміння поводитися адекватно ситуації і використовувати її специфіку для досягнення власних комунікативних цілей; уміння впливати на співрозмовника таким чином, щоб схилити його на свій бік, переконати у силі своїх аргументів; здатність правильно оцінити співрозмовника як особистість, як потенційного конкурента або партнера і обирати власну комунікативну стратегію залежно від цієї оцінки; здатність викликати у співрозмовника позитивне сприйняття власної особистості.

Таким чином, зростання комунікативної компетентності в усіх сферах життєдіяльності у кінцевому рахунку означає, що сучасний фахівець – це висококваліфікований професіонал, який поєднує ерудицію зі знанням конкретної галузі діяльності, уміє виділити стратегічні питання, налагодити взаєморозуміння і взаємодію із громадськістю, конкретною соціальною групою, окремими людьми, тобто володіє високою культурою комунікативної діяльності.

Міжкультурна комунікація передбачає спілкування між представниками різних культур, у кодї якого, принаймні, один із учасників може говорити іноземною мовою. У сучасному світі англійська мова міцно зайняла становище мови міжнародного спілкування, і нерідко обидва учасники комунікації вибирають її для спілкування, але привносячи в неї власні культурні нюанси. У зв'язку із розширенням міжкультурних контактів зростає потреба суспільства у фахівцях різного профілю, які володіють іноземною мовою. На перший план виступає необхідність вербального забезпечення міжкультурної комунікації (встановлення особистих контактів, ведення телефонних розмов, обмін кореспонденцією, проведення презентацій, нарад і зборів, переговорів, участь у конференціях і семінарах). Мова – головний виразник самобутності культури – одночасно є і головним посередником у міжкультурному комунікаційному процесі.

Головна проблема це проблема розуміння. При її вирішенні слід пам'ятати, що мова є лише інструментом для передачі форм

мовної поведінки, вона лише створює середовище для міжкультурної комунікації. Розуміння у міжкультурній комунікації це складний процес інтерпретації, який залежить від як власне мовних, так і немовних факторів. Для досягнення розуміння у міжкультурній комунікації учасники повинні не просто володіти граматиною і лексикою тієї чи іншої мови, але знати культурний компонент значення слова, реалії чужої культури.

Мова йде про те, що реальне вживання слів у значній мірі визначається знанням соціального і культурного життя особи, що розмовляє цією мовою мовного колективу. Мова не існує поза культурою, тобто поза соціально успадкованою сукупністю практичних навичок та ідей, що характеризують наш спосіб життя [1]. Оскільки в основі мовних структур лежать соціокультурні аспекти, то для активного використання мови як засобу спілкування необхідно якомога глибше знати світ мови, що вивчається [2].

Цей світ складається із сукупності позамовних фактів. Можна сказати, що мовна картина світу є відображення соціокультурної картини світу. Не знаючи світ мови, що вивчається, неможливо освоїти мову як засіб спілкування, вона може бути освоєна лише як спосіб збереження і передачі інформації, як «мертва» мова, що позбавлена культури носія. Саме тому вивчення іноземної мови передбачає не тільки засвоєння плану вираження деякого мовного явища, а й плану його змісту, тобто вироблення у свідомості студентів поняття про нові предмети та явища, що не мають аналогів ні в їхній рідній культурі, ні в їхній рідній мові. Для цього у викладанні мови необхідно включати елементи країнознавства (це створює синтетичний вид викладацької роботи, який названо Є.М. Верещагінін і В.Г. Костомаровим «лінгвокраїнознавчим викладанням») [3].

Механізми оволодіння іноземною мовою вивчаються психологами, етнологами, лінгвістами. Принципи засвоєння другої мови, що спостерігаються у бікультурному і білінгвістичному середовищі, дещо інші, ніж в однорідному культурному та мономовному середовищі. Таким чином,

формується установлення на культурну толерантність. З підвищенням матеріального добробуту суспільства та його культурного рівня такі стани культурного та мовного дво- і багатомовності мають тенденцію до кількісного зростання та якісної стабільності.

Процес оволодіння іноземною мовою ґрунтується на тих самих навичках, які отримані при оволодінні рідною мовою. Не дивно, що людина, яка опанувала одну іноземну мову, з більшою легкістю опановує другу і третю. Вивчення комунікативної поведінки представників іншомовного соціуму, їхніх лінгвосоціологічних та культурологічних особливостей сприяє залученню «неносіїв» мови до концептуальної системи, картини світобачення, ціннісним орієнтирам її носіїв, скороченню міжкультурної дистанції, вихованню готовності адаптуватися до культури іншого народу, іншому соціокультурному контексту взаємодії і впливу із метою вироблення оптимальної стратегії співробітництва та спілкування іноземною мовою.

Безумовно, у міжкультурній комунікації є галузі значень, спільних для всього людства, і значень, однакових для носіїв різних мов. Так, у діловому спілкуванні розуміння полегшується за рахунок знайомого усім учасникам спілкування й однакового для всіх них предметного змісту діяльності. Тим не менш, змістовні та смислові бар'єри, що виникають у міжкультурній комунікації, – швидше правило, ніж виняток, оскільки кожен учасник комунікації привносить у неї власну систему змістів, притаманних йому як індивідуальності і як представнику відповідної культури. Саме останні виходять на перший план у міжкультурній комунікації. Таким чином, необхідно відзначити наступне: проблема комунікативної компетентності, яка привернула пильну увагу лінгвістів, відноситься до кола проблем, потенціал якої настільки великий, що ця проблема, безсумнівно, буде розроблятися і далі.

Література

1. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация: учеб.пособие / С.Г. Тер-Минасова. – М.: Слово / Slovo. – 2000. – 259 с.

2. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании рус. яз. как иностранного: метод. руководство / Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров.– М., 1990. – 4-е изд, перераб. и доп. Рус. яз. – 246 с.

3. Арутюнов С.А. Народы и культуры: развитие и взаимодействие / С.А. Арутюнов. – М., 1989. – 246 с.

Наталія Карікова
(Харків, Україна)

КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОЇ ФАХОВОЇ МОВИ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Очевидно, що поняття «культура фахової мови» співвідноситься з таким надзвичайно об'ємним поняттям як «культура мови» або «мовна культура». За О. Сербенською, *мовна культура* – це, по-перше, ступінь ознайомлення суспільства з мовними нормами, вміння свідомо використовувати нормативні форми і вислови, критично ставитися до порушення норм, здатність висловлювати думку ясно, стисло, зрозуміло; по-друге, діяльність, яка має на меті піднесення рівня знань про мову, їх пропаганду і закріплення мовних норм; по-третє, лексико-фразеологічна, граматична, орфоепічна та орфографічна внормованість, тобто вживання слів, їх форм, звуків, звукових комплексів, синтаксичних конструкцій відповідно до усталених норм; по-четверте, естетика мови, тобто здатність відчувати її красу, вишуканість, довершеність [2, 66-67]. Іще вчена додає, що термін «культура мови» вживається як назва мовознавчої дисципліни.

Поняття «культура фахової мови» буде в такому разі ґрунтуватися на дефініції «культура мови» із таким доповненням: фахівець повинен добре володіти термінологією, що потрібна йому для повсякденного спілкування у професійній сфері.

Культура фахової мови, за Л. Мацько та Л. Кравець, полягає у «дотриманні норм літературної мови, володінні професійною мовою, вмінні висловлюватися правильно й виразно, використовуючи вміло і за призначенням різні стилістичні засоби української мови» [1, 5].